یاد

سی‌وسه قطعه برای ساز قانون

از استادان موسیقی ایران

۲

ویراست دوم

گردآوری، تنظیم و اجرا

پریچهر خواجه

مؤسسه‌ی فرهنگی‌ـ هنری ماهور

تهران ۱۴۰۴

برای دریافت اجرای صوتی قطعات QR code را اسکن کنید.

فهرست

مقدمه ۷
نشانه‌ها ۸
آثار به تفکیک نام پدید آورندگان ۱۳

دستگاه ماهور

۱. پیش‌درآمد: غلامحسین درویش ..... 04:44 ..... ۱۵
۲. پیش‌درآمد: موسی معروفی ..... 03:28 ..... ۱۷
۳. چهارمضراب: غلامحسین درویش ..... 04:09 ..... ۲۰
۴. رنگ (۱): غلامحسین درویش ..... 02:05 ..... ۲۶
۵. رنگ (۲): غلامحسین درویش ..... 03:03 ..... ۲۹
۶. رنگ: نصرالله زرّین‌پنجه ..... 01:03 ..... ۳۳

دستگاه شور

۷. پیش‌درآمد: ابراهیم منصوری ..... 02:29 ..... ۳۵
۸. رنگ: موسی معروفی ..... 01:28 ..... ۳۷

آواز ابوعطا

۹. پیش‌درآمد: موسی معروفی ..... 03:07 ..... ۳۹
۱۰. چهارمضراب: ابوالحسن صبا ..... 01:28 ..... ۴۱
۱۱. رنگ: رضا محجوبی ..... 01:33 ..... ۴۳
۱۲. رنگ: ابراهیم منصوری ..... 00:59 ..... ۴۵

آواز بیات ترک

۱۳. پیش‌درآمد: علینقی وزیری ..... 01:10 ..... ۴۶
۱۴. پیش‌درآمد: ابراهیم منصوری ..... 03:25 ..... ۴۷
۱۵. رنگ: موسی معروفی ..... 01:41 ..... ۵۱

آواز دشتی

۱۶. پیش‌درآمد: علینقی وزیری ..... 02:30 ..... ۵۳
۱۷. به یاد گذشته: ابوالحسن صبا ..... 01:52 ..... ۵۵
۱۸. تمرین دشتی (۱): ابوالحسن صبا ..... 01:32 ..... ۵۷
۱۹. تمرین دشتی (نگاه ۲): ابوالحسن صبا ..... 01:12 ..... ۵۹
۲۰. چهارمضراب: نصرالله زرّین‌پنجه ..... 02:11 ..... ۶۱
۲۱. رنگ: علی‌اکبر شهنازی ..... 01:24 ..... ۶۳
۲۲. رنگ: نصرالله زرّین‌پنجه ..... 01:03 ..... ۶۵

دستگاه همایون

۲۳. رنگ: علینقی وزیری ..... 01:32 ..... ۶۷
۲۴. رنگ: غلامحسین بیگجه‌خانی ..... 01:08 ..... ۶۹

آواز اصفهان

۲۵. پیش‌درآمد: مرتضی نی‌داوود ..... 04:18 ..... ۷۱
۲۶. پیش‌درآمد: علینقی وزیری ..... 02:42 ..... ۷۴
۲۷. چهارمضراب: غلامحسین بیگجه‌خانی ..... 01:25 ..... ۷۶
۲۸. رنگ: موسی معروفی ..... 01:49 ..... ۷۸

دستگاه سه‌گاه

۲۹. سامانی (۱): ابوالحسن صبا ..... 02:06 ..... ۸۰
۳۰. سامانی (نگاه ۲): ابوالحسن صبا ..... 02:18 ..... ۸۳
۳۱. زنگ شتر (۱): ابوالحسن صبا ..... 02:59 ..... ۸۶
۳۲. زنگ شتر (نگاه ۲): ابوالحسن صبا ..... 03:07 ..... ۸۹
۳۳. بهارمست: ابوالحسن صبا ..... 01:14 ..... ۹۲

فهرست منابع ۹۴

Total Time: 72:15

به نام خدا

سپاسگزار خداوند که بار دیگر توانستم مجموعه‌ی *یاد ۲* (۳۳ *قطعه برای ساز قانون از استادان موسیقی ایران*) را برای ساز قانون آماده کنم. تهیه‌ی منابع مکتوب و صوتی مدون یکی از اصلی‌ترین نیازهای آموزش آکادمیک موسیقی در ایران است. از آنجا که آموزش و پرورش ساز قانون (این ساز ایرانی) در قرن‌های گذشته به دست فراموشی سپرده شده بود با لطف خدا و همت هنرمندان در چند دهه‌ی اخیر دوباره رونق گرفته و شکوفا شده است.

یادآور می‌شود، بیشترینِ قطعات منتخب در این مجموعه ساخته‌ی آهنگ‌سازان بزرگ و اثرگذار در عرصه‌ی موسیقی این سرزمین است، به‌علاوه اکثر این آثار در زمره‌ی رپرتوار موسیقی دستگاهی بوده و تاکنون نیز با ساز قانون شنیده نشده‌اند.

افزون بر آن این قطعات از حیث تنوع کوک و تغییرات گسترده‌ی پرده‌گردان‌ها بسیار حائز اهمیت‌اند، و در هنرجویان در جهت پیشرفت توان نواخت به‌ویژه تقویت دست چپ آنان تأثیر چشمگیر دارند.

ضمناً، قطعات تمرین دشتی، سامانی و زنگ شتر از آثار استاد ابوالحسن صبا با دو نگرش در مضراب‌گذاری و سرعت متفاوت، تنظیم، نگاشته و اجرا شده‌اند.

لازم می‌دانم یک بار دیگر از الطاف دوستانی که در تمام مراحل تهیه و آماده‌سازی این کتاب مرا یاری دادند و همچنین جناب آقای محمد موسوی، مدیر مؤسسه فرهنگی‌ـ هنری ماهور که همواره در امور فرهنگی پیشگام هستند و مساعدت و همکاری می‌کنند، صمیمانه سپاسگزاری کنم.

پریچهر خواجه
پاییز ۱۴۰۴
عضو هیأت علمی دانشکده موسیقی دانشگاه هنر ایران

نشانه‌ها

برای اجرای دقیق قطعات به نشانه‌های نوشته‌شده در زیر توجه کنید، علائم تازه‌ای هم که در کتاب مشاهده می‌شوند برای اولین بار توسط اینجانب در قانون به کار گرفته شده‌اند.

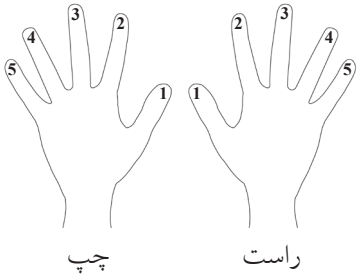
لازم به ذکر است، برخی از نشانه‌هایی که در آثار پیشین اینجانب کاربرد داشته‌اند به لحاظ تداوم و استمرار امر آموزش، از کتاب حاضر نیز حذف نگردیده‌اند.

۸ مضراب دست راست
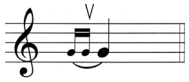
۷ مضراب دست چپ
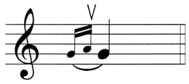
۸ یا ۷ به معنای آن است که نت‌های بعدی تا جایی که خط ادامه دارد با همان مضراب اجرا می‌شوند. بدیهی است تمامی نت‌هایی که علامتی برای آن‌ها ذکر نشده است مضراب ۸ دارند. در مواردی مضراب ۸ جهت تأکید و یادآوری منظور شده است. در فواصل غیرهم‌صدا به‌طور طبیعی دست راست بالاتر از دست چپ قرار می‌گیرد، به‌جز اجرای تریل و مواردی که مضراب ۷ منظور شده باشد.
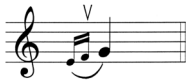
ترتیب شماره‌ی انگشتان دست راست و چپ
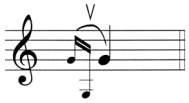

نمونه‌هایی از درّاب:

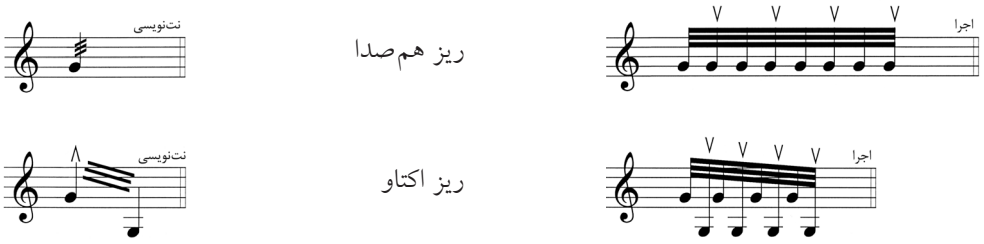

درّاب روی یک نت

درّاب روی دو نت

درّاب روی سه نت
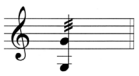

درّاب اکتاو

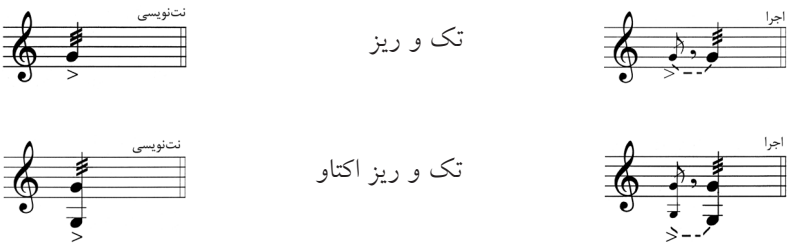
نمونه‌هایی از ریز (Tremolo):

ریز هم‌صدا

ریز اکتاو

یادآوری: در مبحث بالا نمونه‌ی ارائه‌شده درست‌تر است اما معمول نیست. بدین لحاظ از نمونه‌ی متداول استفاده شده است.
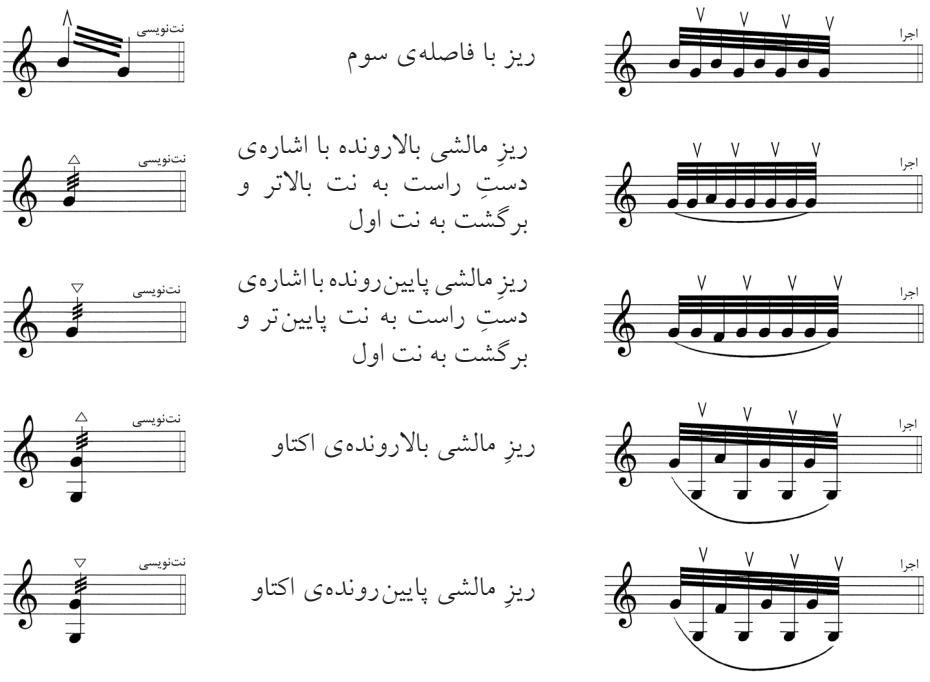

تک و ریز

تک و ریز اکتاو

نت زینت متصل به ریز

نت زینت متصل به ریز اکتاو
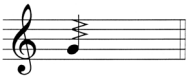

ریز با فاصله‌ی سوم

ریزِ مالشی بالارونده با اشاره‌ی دستِ راست به نت بالاتر و برگشت به نت اول

ریزِ مالشی پایین‌رونده با اشاره‌ی دستِ راست به نت پایین‌تر و برگشت به نت اول

ریزِ مالشی بالارونده‌ی اکتاو

ریزِ مالشی پایین‌رونده‌ی اکتاو

ریز تک‌مضراب (حرکت رفت و برگشتِ یک مضراب)

نمونه‌هایی از تریل(Trill):

تریل (tr.) ریزی که با نت بالاتر اجرا می‌شود.

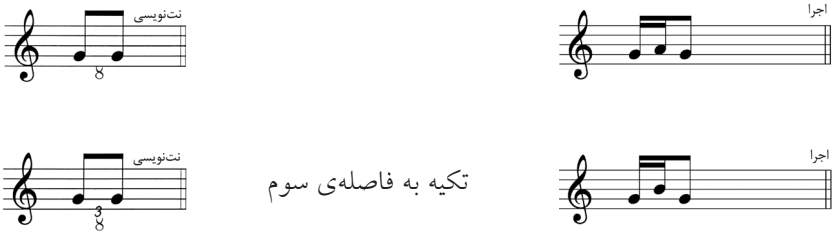

تریل با فاصله‌ی سوم

هرگاه tr با علامت‌های ♯، 𝄪، ♮، ♭ همراه باشد، نت بعدی با نشانه‌ی تعیین‌شده اجرا می‌شود.
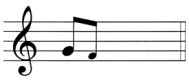

نمونه‌هایی از تکیه:
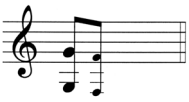

تکیه به فاصله‌ی سوم

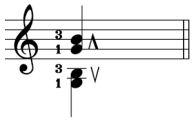
نمونه‌هایی از کنده‌کاری:

کندن با دست راست
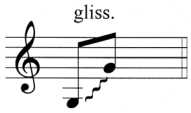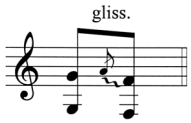

کندن اکتاو
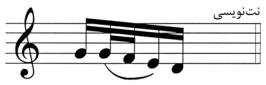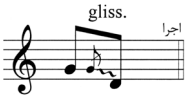

چنگ شاهین: کندن همزمان نت‌ها توسط انگشتانِ دست راست و چپ
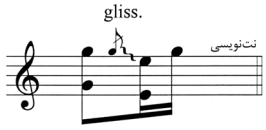
نمونه‌هایی از گلیساندو (Glissando):
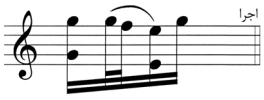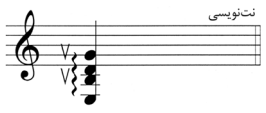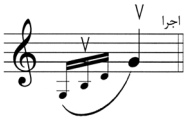

برای سهولت در دید، تنها از علامت ⟋⟋ استفاده شده است.
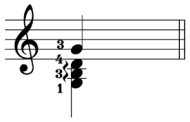
نمونه‌ی آرپژیاندو (Arpeggiando):
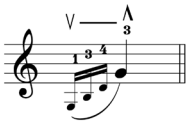

آرپژیاندو: اجرای متناوب نت‌ها توسط انگشتانِ مشخص‌شده بدون دخالت مضراب

نمونه‌ی آرپژیاندو (Arpeggiando):
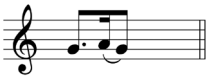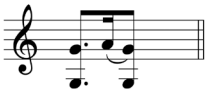

علامت‌های عَرَضی:
(♮) تعویض پرده‌گردان با توجه به نشانه‌های تعیین‌شده

یادآوری: اعتبار علائم عرضی یک میزان می‌باشد.

زخمه ~

اجرای پیوسته (لگاتو، Legato) نت‌ها

شبیه ترسیم شکل ⇆

«**گرفته**» (muted, mt.)، گرفتن ارتعاش سیم توسط انگشتان ۳ و ۴ دست چپ.
«گرفته» تا پایان نقطه‌چین اعتبار دارد و از آن به‌بعد نت‌ها **باز** (open) اجرا می‌شوند.

ویبراتو vib.\/ (vibrato, vib.)، ایجاد ضربه‌ی متناوب توسط انگشتان ۱ و ۳ دست چپ بر روی سیم که حرکتی شبیه ضربات نوک دارکوب بر تنه‌ی درخت دارد.

ویبراتو vib.⌟ (vibrato, vib.)، حرکت سریع پرده‌گردان همزمانِ مضراب زدن

Simile: **مشابه**
در میزان‌هایی که مضراب تکراری دارند واژه‌ی Simile به کار رفته است.

pizzicato (pizz.)، کندن سیم، همزمان بوسیله‌ی نرمه‌ی انگشتان ۱ و ۳، قابل اجرا با هر دو دست

آثار به تفکیک نام پدیدآورندگان

پدیدآورنده	آثار			منبع
غلامحسین بیگجه‌خانی	رنگ همایون	چهارمضراب اصفهان		*خوشنواز*: **حسین مهرانی**
غلامحسین درویش	پیش‌درآمد ماهور، چهارمضراب ماهور، رنگ ماهور (۱)، رنگ ماهور (۲)			*مجموعه آثار درویش‌خان*: **ارشد تهماسبی**
نصرالله زرّین‌پنجه	رنگ ماهور	چهارمضراب دشتی، رنگ دشتی		*دستور مقدماتی تار و سه تار*: **روح‌الله خالقی**؛ *گزیده‌ای از قطعات و اتودها*: **ابراهیم نیکوکار**
علی‌اکبر شهنازی	رنگ دشتی			*صد رنگ رنگ*: **ارشد تهماسبی**؛ *بیست‌وسه قطعه*: **داریوش طلایی**
ابوالحسن صبا	چهارمضراب ابوعطا	به یاد گذشته، تمرین دشتی	سامانی، زنگ شتر، بهارمست	*بهارمست*: **حسین مهرانی**؛ *دوره‌ی سوم ویلن*: **ابوالحسن صبا**
رضا محجوبی	رنگ ابوعطا			*صد رنگ رنگ*: **ارشد تهماسبی**

پدیدآورنده	آثار					منبع
موسی معروفی	پیش‌درآمد ماهور	رنگ شور	پیش‌درآمد ابوعطا	رنگ بیات ترک	رنگ اصفهان	*صدویک پیش‌درآمد/ صد رنگ رنگ:* **ارشد تهماسبی؛** *دستور مقدماتی تار و سه تار:* **روح‌الله خالقی**
ابراهیم منصوری	پیش‌درآمد شور		رنگ ابوعطا		پیش‌درآمد بیات ترک	*صدویک پیش‌درآمد/* **ارشد تهماسبی؛** *دستور مقدماتی تار و سه تار:* **روح‌الله خالقی**
مرتضی نی‌داوود	پیش‌درآمد اصفهان					*صدویک پیش‌درآمد/* **ارشد تهماسبی**
علینقی وزیری	پیش‌درآمد بیات ترک	پیش‌درآمد دشتی	رنگ همایون	پیش‌درآمد اصفهان		*دستور مقدماتی تار و سه تار:* **روح‌الله خالقی؛** *صدویک پیش‌درآمد/ صد رنگ رنگ:* **ارشد تهماسبی**